

לרפואת דבורה בת תרצה שושנה

מעשר שני - פרק ראשון

משנת רפאל - שלז

מקח טעות, שאילו היה הלוקח יודע שאלו מעות מעשר שני, לא היה קונה בהן את הפירות, משום טורח הדרך להעלותם לירושלים. ואם עשה זאת ב**מְזִיד** - **יֵעָלוּ וַיֹּאכְלוּ בַמָּקוֹם** אשר יבחר ה', היינו בירושלים. **וְאִם אֵין מְקַדֵּשׁ** - יניחם עד **שִׁירְקָבוּ** כיוון שדברים הקנויים בכסף מעשר שני, אינם נפדים חוץ לירושלים אם הם טהורים:

משנה 1

הַלּוֹקֵחַ - קונה במעות מעשר שני **בְּהֶמְהָה** חוץ לירושלים, אם עשה זאת ב**שׁוֹגֵג** - **יִחְזְרוּ דְמֵיהָ לְמִקְוָמָן**. **מְזִיד** - **תַּעֲלֶה וְתֹאכַל בַּמָּקוֹם** - בירושלים. **וְאִם אֵין מְקַדֵּשׁ** - **תִּקְבַּר עַל יְדֵי עוֹרָה** - יניחנה עד שתמות, ותיקבר עם עורה, שאף עורה אסור:

משנה 2

אֵין לּוֹקְחִין עֲבָדִים, וּשְׂפָחוֹת, וְקַרְקָעוֹת, וּבְהֶמְהָה טְמֵאָה מְדָמֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לפי שכל אלה אינם אוכל. **וְאִם לָקַח** - **יֹאכַל פְּנֵגְדוֹ** - יקנה אוכל כנגד הדמים שהוציא על כל אלה, ויאכלנו בקדושת מעשר שני בירושלים.⁷

כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, לכן **אֵין מְבִיאִין קִנְיֵי** שתי תורים או שני בני יונה שמביאים

זָבִים כשהם עולים לטהרה, וכן **קִנְיֵי זָבוֹת, וְקִנְיֵי יוֹלְדוֹת**, וכן אין מביאים **הַטְּאוֹת, וְאַשְׁמוֹת מְדָמֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי** שאין אדם פורע חובו ממעות מעשר שני. **וְאִם הִבִּיא** - **יֹאכַל פְּנֵגְדָם** פירות אחרים בקדושת מעשר שני.

זֶה הַפְּלִל: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא חוּץ - דבר שאינו **לְאֹכִילָה וְלִשְׁתִּיהָ וְלִסְיָכָה** שקנה **מְדָמֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי** - **יֹאכַל פְּנֵגְדוֹ** - יקנה אוכל ממעות שלו ויאכלנו בירושלים בקדושת מעשר שני:

ר' עובדיה מברטנורא מויד. שידע שכסף מעשר הוא: יעלו ויאכלו במקום. אשר יבחר ה', כלומר בירושלים: ואם אין מקדש ירקבו. שהדבר הקניו בכסף מעשר אינו נפדה טהור בריחוק מקום, כדתנן לקמן בפ"ג: 1 תקבר ע"י עורה. עם עורה, לפי שגם עורה אסור: 2 אין לוקחין עבדים וקרקעות. לפי שאינן אוכל, ורחמנא אמר (הברים יד) בבקר ובצאן ואכלת שם: יאכל כנגדן. כנגד מעות מעשר שני שהוציא בדברים הללו, יוציא משלו ויקנה דבר שהוא אוכל ויאכל בקדושת מעשר בירושלים. והכא מיירי כשברח המוכר ומשום הכי לא תנא יחזרו דמים למקומן. אי נמי מתניתין איירי במזיד, אבל שוגג יחזרו דמים למקומן: קיני זבים וקיני זבות. שתי תורים או שני בני יונה שחייבין הזבים והזבות להביא. וקיימא לן דכל דבר שהוא חובה אינו בא אלא מן החולין, שאין אדם פורע חובו ממעות מעשר שני:

ביאורים והרחבות

7. בגמרא קידושין (נו, א) למדין שמדובר במשנתנו בכגון שהמוכר ברח, ואי אפשר לבטל את המקח, לכן לא שנינו כאן "יחזרו דמים למקומן" כמו ששנינו במשנה הקודמת. או שמדובר כאן במקרה שלקח במזיד.

פרק שני

השימושים המותרים בכסף מעשר שני

משנה א

מַעְשֵׂר שְׁנִי נִתֵּן לְאֹכִילָהּ (דברים יד, כו):

"בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֶּׂכֶר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׂם", וְלִשְׂתִּיָּהּ, שהיא בכלל אכילה, וְלִסְיִכָּהּ שהיא כשתיה, לְאֹכֹל דְּבַר שֶׁדִּרְכּוֹ לְאֹכֹל - שאם קנה אוכל במעות מעשר שני ונתקלקל, אינו חייב לאכלו. וכן דבר שדרך לאכלו חי, לא יאכלנו מבושל וכיוצא בזה, וְלִסְדֵּךְ דְּבַר שֶׁדִּרְכּוֹ לְסוּד - שרגילים להשתמש בו לסיכה.

לֹא יִסוּד יַיִן וְחֶמְצִין על גופו, שאין דרכם בכך, הואיל ורגילים להשתמש בהם לשתיה, **אֲבָל סֶךָ הוּא אֶת הַשָּׁמֶן** של מעשר שני, לפי שזה דרכו, אף שמשתמשים בו לאכילה.

אֵין מִפְּטָמִין - רוקחים **שָׁמֶן שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנִי** במיני בשמים שנותנים לתוכו, לפי שהבשמים סופגים את השמן ואינם נאכלים, והשמן הנספג בהם הולך לאיבוד, וְאֵין לִקְחֵינּוּ בְּדַמֵּי מַעְשֵׂר שְׁנִי שָׁמֶן מִפְּטָם - אף על פי שסתם שמן לסיכה נלקח בדמי מעשר שני, כאן לא התירו, מפני שאינו שווה לכל אדם אלא למפונקים, **אֲבָל מִפְּטָם הוּא אֶת הַיַּיִן** בדבש ותבלין, שהואיל ושותה את היין עם התבלין, הרי שנהנה גם מהתבלין עצמו.

נֶפֶל לְתוֹכוֹ - לתוך היין של מעשר שני כשהוא חוץ לירושלים **דְּבַשׁ וְתַבְלִין** של חולין **וְהַשְּׂבִיחוֹ** את היין, חולקין את **הַשֶּׁבַח לְפִי הַשָּׁבוּן** התערובת. כגון שהיין של מעשר שני היה שווה שני דינרים, והדבש והתבלין היו שווים דינר, והתערובת השביחה ועתה היא בשווי ארבעה דינרים, נמצא שהשבח הוא דינר אחד, הואיל ושווי היין הוא שני שלישים מהתערובת, זוקפים גם מהשבח שני שלישים על היין, ופודים את היין בשני דינרים ושני שלישי דינר.

ר' עובדיה מברטנורא
ב א מעשר שני נתן לאכילה
ולשתיה. דכתיב (דברים יד)
בבקר ובצאן וביין ובשכר
ואכלת שם, ושתיה בכלל
אכילה. וסיכה כשתיה דכתיב
(תהלים קט) ותבא כמים בקרבו
וכשמן בעצמותיו: לאכול דבר
שדרכו לאכול. שאם קנה
בכסף מעשר פת ונתעפשה, יין
והקרים, תבשיל ונבאש, אין
מחייבין אותו לאכול דבר שאין
דרכו לאכול כדי שלא יפסדו
מעות של מעשר שני. אי נמי
בקש לאכול תרדין לחין חין או
לכוס חטין חיות, אין שומעין
לו, כיון שאין דרכו לאכול כך:
אין מפטמין את השמן. לשים
בתוכו עקרין וראשי בשמים,
משום דבלעי השמן ואויל
לאבוד, שהשרשים אינן נאכלין:
ואין לוקחין בדמי מעשר שני
שמן מפוטם. משום דבעינן
דבר השווה לכל אדם, וזה אינו
אלא למפונקים ולמעונגים:
אבל מפטם הוא את היין.
לעשותו יינמלין וכיוצא בהן:
נפל. לתוך יין של מע"ש
כשהוא חוץ לירושלים דבש
ותבלין והשביח, חולקין את
השבח לפי חשבון, כגון אם היין
שוה ב' סלעים ודבש ותבלין
שוין סלע והשביחו ועמדו על
ד' סלעים, פודה את היין בב'
סלעים ושני שלישי סלע:
קפלוטות. כרתי פורו"ש בלע"ו:

וכן דגים שנתבשלו עם הקפלוטות - כרתי **שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנִי וְהַשְּׂבִיחוֹ**

לרפואת דבורה בת תרצה שושנה

מעשר שני - פרק שני

משנת רפאל - שלט

הקפלוטות עם הדגים - **הַשְּׁבִיחַ לְפִי חֶשְׁבוֹן**.
עֵסָה שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנֵי שְׂאֵפָאָה בעצים של חולין
וְהַשְּׁבִיחָה - הַשְּׁבִיחַ לְשְׁנֵי - למעשר שני, כלומר
פודה את הפת בשוויה הנוכחי ומנכה את דמי העצים
בלבד, שאין שבח העצים ניכר בפת.⁸
זֶה הַקֵּל: כָּל שֶׁשְּׁבַחוֹ שֶׁל הַחֹלִין נָפַר במעשר
שני - **הַשְּׁבִיחַ** של המעשר שני הוא **לְפִי הַחֶשְׁבוֹן**
של חלקו בתערובת, כגון דבש ותבלין ביין, **וְכָל**
שְׂאֵין שְׁבַחוֹ נָפַר כגון עיסה של מעשר שני
שאפאה בעצים של חולין, **כֹּל הַשְּׁבִיחַ לְשְׁנֵי** -
למעשר שני:

משנה ב

רַבִּי שְׁמוּעוֹן אוֹמֵר: שמן של מעשר שני מותר רק
באכילה, ולכן **אֵין סְכִין** את הגוף **בְּשֶׁמֶן שֶׁל**
מַעְשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם. **וְחַכְמַיִם מַתִּירִין**
להשתמש בשמן של מעשר שני גם לסיכה.
אָמְרוּ לוֹ חַכְמַיִם לְרַבִּי שְׁמוּעוֹן: אִם הַקֵּל
בְּתְרוּמָה חֲמוּרָה - שהיא אסורה לזרים, הקלו בה
לענין סיכה, שמותר לכהן לסוך בה, **לֹא נִקְלָה** לענין
סיכה **בְּמַעְשֵׂר שְׁנֵי הַקֵּל** - שמותר באכילה לזרים,
שיהא מותר לסוך בו? **אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמוּעוֹן**
לחכמים: **מָה שֶׁאַתֶּם דְּנִים מִתְרוּמָה, לֹא קָל וְחוֹמֵר הוּא,** שהרי **אִם הַקֵּל בְּתְרוּמָה**
לענין סיכה, למרות שהיא **הַחֲמוּרָה**, שהרי **מְקוֹם שֶׁהַקֵּל** גם **בְּפְרָשִׁינִים**
וּבַתְּלָתָן - שגם בכרשינים ובתלתן של תרומה מקילים, (כמבואר במשניות הבאות).
אך האם **נִקְלָה** בסיכה **בְּמַעְשֵׂר שְׁנֵי** על אף שהוא **הַקֵּל** מתרומה, שנאכל גם
לישראל, אך הוא **מְקוֹם שֶׁלֹא הַקֵּל בְּפְרָשִׁינִים וּבַתְּלָתָן?** לכן, כשם שמחמירים
במעשר שני בכרשינים ובתלתן, כך יש להחמיר בשמן של מעשר שני שאין סכין
בו:

ר' עובדיה מברטנורא
השבח לשני. ופודה את הפת
בשווי, ואין חולקין השבח
לעצים של חולין, אלא כל
השבח למעשר שני, לפי שאין
שבח עצים ניכר בפת: כל
ששבחו ניכר. ששבח החולין
ניכר במעשר שני, שהוסיפו
החולין על המעשר במדה
ובמשקל, אבל אם לא הוסיפו
אלא בטעם אע"פ שנתעלה
בדמים מחמת הטעם, אין זה
שבחו ניכר: ב"ר"ש אומר אין
סכין. קסבר לא ניתן שמן של
מעשר שני לסיכה אלא
לאכילה בלבד: אם הקל
בתרומה. שאתה מודה
דמותרת בסיכה, כדתנן בפרק
שמיני דשביעית וכן בתרומה
וכן במע"ש, ולא קא מפלגת
בתרומה: שהקל בכרשינים
ובתלתן. של תרומה יותר
מבמעשר שני, כדבעינן למימר
לקמן, הלכך דין הוא נמי שנקל
בסיכה גבי תרומה. ואין הלכה
כ"ש:

ביאורים והרחבות

8. כגון שהעיסה היתה שווה שני דיגרים והעצים שווים דיגרי, והפת שנאפתה שווה ארבעה דיגרים, זוקפים את כל השבח (היינו את כל הדיגרי) על חשבון מעשר שני, ופודה את הפת בשלושה דיגרים, כלומר בניכוי דמי העצים בלבד. לפי שאין שבח העצים ניכר בפת, שהרי אין העצים מוסיפים על הפת ואינם נותנים בה טעם.